

Çingiz han -56: romany dowamy

Category: Kitapcy, Taryhy proza

написано kitapcy | 26 января, 2025

Çingiz han -56: romany dowamy ÜÇÜNJI BÖLÜM

KALKA DERÝASYNYŇ ÝANYNDA BOLAN SÖWEŞ

Birinji bap

ÇINGIZ HANYŇ BUÝRUGY

...Olaryň mysalasy elhençdi we ýüregiňe wehim salýardy. Olar kösedí, käbirleriniň burnunyň aşagynda we eňeginde sanlyja tüý bardy. Gözleri gyýa we ýiti. Olaryň beden gurluşy berdaşly we uzak ömürlí.

(Kirakos, ermeni taryhçysy. XIII asyr)

Ýylan ýylynyň (1220) ýazynda, Sapar (aprel) aýy Çingiz han kyn tabşyryklary şowly ýerine ýetirmekde synagdan geçen iki sany

serkerdesini: garry, ýeke göz Subudaý Batyry we jahyl Jebe-noýony öz ýanyňa çagyrdy.

Olar «älemi sarsdyryjynyň» ýüpek öýüne dessine gelip, altyn tagtyň öňünde keçäniň üstünde çök düşüp, maňlaýlaryny ýere goýdular. Çingiz han sag dyzyny elleri bilen gujaklap, çep dyzynyň üstünde otyrды. Daşyna lak çaýylan, ullakan zumrutly tegelek telpeginden gara-goňur tilki guýruklary sallanyp durdy. Pişigiňki ýaly gök gözleri baş egip ýatan ýeňilmez iki batyra perwaýsyz seredýärdi. «Ýalňyz we iň beýik» häkim özüniň ýuwaş çykýan gyryk sesi bilen gepläp ugrady.

– Sary gulak itiň ogly Horezm şa Muhammet gizlinlik bilen öz goşunyňy taşlap gaçdy diýip, jansyzlar habar berdiler. Muhammet nirä gaçanyňy bildirmejek bolup ýörkä, ýany-ýakynda ony Jeýhun derýasynyň geçelgesinde görüpdirlär. Horezm şalaryň ýüz ýyllap ýygnaň tükeniksiz baýlyklaryny ol öz ýany bilen alyp barýarmyş. Oňa täzedan uly goşun ýygnaýa pursat bermän, ony tutmak gerek... Biz size ýigrimi müň atly berýäris. Eger şanyň goşuny köp bolsa we siz onuň bilen söweşip bolarmyka diýip oýlanmaly bolsaňyz, onda söweşmäň saklanyň... Emma maňa bada-bat habar beriň!.. Şol wagt Tohuçar-noýony ibererin, onsoň ol siziň iki bolup ýeňip bilmedik ýeriňizde ýeke özi hötde geler... ýöne welin biziň hökümimiz Muhammediň ähli goşunyndan güýçlüdir diýip pikir edýäris! Tä Muhammediň boýnuna zynjyr salyp getirýänçäňiz maňa garaňyzy görkezmäň!.. Eger-de siz tarapdan derbi-dagyn edilen şa mäkäm daglarda ýa-da garaňky gowaklarda gizlenmek üçin birnäçe adam bilen gaçsa ýa-da mekir jadygöý ýaly bolup, adamlaryň gözünüň öňünde ýitirim bolup gitse, onda siz gara tüweleý ýaly bolup, onuň mülklerine aralaşarsyňyz... Boýun eger her bir şähäre rehim ediň, şol ýerlerde kiçeňräk saklaw hem-de ýylgyrmak diýen zady bilmeýän hökümdar goýup gidiň... Emma garşylyk görkezmek ýoluna düşen her bir şähäri zabt edip alyň! Ondan nam-nyşan galdyrmaň, durşuna kömür bilen küle öwürüň!.. Biziň bu hökümimiz siziň biriňize-de kyn bolup görünmez diýii çak edýäris...

Jebe-noýon dikeldi-de:

– Eger Horezm şa Muhammet göze görünmez ýol bilen bizden

gaçyp, günbatara tarap barha uzaga gidip otursa, onuň yzyndan näçe wagtlap kowalamaly we seniň altyn öýüňden näçe uzaklaşmaly? – diýip sorady.

– Beýle bolsa siz ýeriň ujuna çenli, Soňky deňzi görýänçäňiz kowalarsyňyz.

Bili бүкүлен, bir ýanbaşyna gyşyk Subudaý Batyr hykylap kellesini ýokary galdyrdy-da gyryk ses bilen:

– Eger-de Muhammet şa balyk bolup, deňiz düýbünde gözden ýitse, näme etmeli? – diýip sorady.

Çingiz han seňrigini gaşady we ynanmazlyk bilen Subudaýa seretdi:

– Deňziň düýbüne çümmezden öňürti tutmagy başaryň! Ýola düşmäge rugsat berýäris.

Serkerdeleriň ikisi-de ör turup, gapa tarap çekilip ugrady.

Olar şol günüň özünde ýigrimi müň mongol we tatar atlysy bilen günbatara ugradylar.

1 Şol wagtlar Çingiz han Buharany we Samarkandy alyp, Hindistanyň üstüne goşun çekip gitmäge taýynlanýardy. Taryhy proza